

Tornionlaakson Neuvoston kannanotto koskien Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välisellä maarajalla olevia paikallisia rajayhteisöjä

Jakelu;
Valtioneuvosto
Pääministeri Sanna Marinin hallitus
Sisäministeriö
Ulkoministeriö

Viitaten Sisäministeriön 19.8.2020 muistioon, käytännön toimenpiteet s. 10–11

- liikenne Suomen ja Ruotsin sekä Suomen ja Norjan välisellä maarajalla paikallisten rajayhteisöjen välillä (kuten Haaparanta–Tornio, Matarenki–Ylitornio, Pello–Pello, Pajala/Kolari–Kolari, Muodoslompolo–Muonio, Karesuvanto–Karesuvanto, Skibotn–Kilpisjärvi, Kautokeino–Kivilompolo, Karasjoki–Karigasniemi, Tana–Utsjoki/Nuorgam, Neiden–Näätämö)

sekä Rajavartiolaitoksen sunnuntaina 23.8. julkaisemaan määritelmään rajayhteisöistä

Suomen ja Ruotsin välisellä rajalla

- Länsi-Suomen merivartioston alueella sijaitsee Haaparanta-Tornion rajayhteisö. Rajayhteisöön kuuluviksi henkilöiksi lasketaan Ruotsin puolella tien 99 läheisyydessä asuvat henkilöt, Suomen puolella tien E8 läheisyydessä asuvat henkilöt (ml. teiden ja valtakunnan rajan välinen alue) sekä Haaparanta-Tornion kaksoiskaupungin taajamassa asuvat henkilöt.
- Lapin Rajavartiolaitoksen alueella Suomen puolella tien E8 (VT21) ja Ruotsin puolella tien 99 läheisyydessä (ml. teiden ja valtakunnan rajan välinen alue) asuvat henkilöt.
- Kilpisjärvi – Karesuoando välillä rajan läheisyydessä asuvat henkilöt liikkueensa rajanylityspaikan kautta.

Suomen ja Norjan välisellä rajalla

- Kilpisjärvi – Storfjord -alueella Suomen puolelta Kilpisjärveltä (ml. Kilpisjärven taajama) tien E8 (VT21) läheisyydessä Norjan puolelle Skibotniin (ml. Skibotn taajama) saakka asuvat henkilöt;
- Hetta – Kautokeino -alueella Suomen puolella Hetasta (ml. Hetan taajama) tien 93 ja Norjan puolella tien E45 Kautokeinoon saakka (ml. Kautokeinin taajama) läheisyydessä asuvat henkilöt;

Tornionlaakson Neuvosto on tyytyväinen siihen, että Suomen hallitus ja ministeriöt ovat ottaneet Tornionlaakson erityistilanteen ja valtakunnan rajan kolmella puolella olevien asukkaiden erittäin vaikean tilanteen huomioon, ja halunnut vallitsevasta tilanteesta huolimatta helpottaa raja-alueiden asukkaiden arkea. Olemme kuitenkin paikallisina alueen asiantuntijoina velvollisia tuomaan esiin, että nykyinen määritelmä rajayhteisöistä on vaikea käytännössä toteuttaa sekä tulee asettamaan osan rajakuntien asukkaista erittäin eriarvoiseen asemaan. Pyydämme kunnioittavimmin, että hallitus ja ministeriöt tarkastelisivat rajayhteisömääritelmää uudelleen.

Tornionlaakson Neuvoston perustelut rajayhteisömääritelmän uudelleen arvioimiseksi

Tornionlaakson Neuvosto pyytää huomioimaan, että vuonna 1987 perustettu Tornionlaakson Neuvosto on Suomen Tornionlaakson kuntain toimikunnan ja vastaavan ruotsalaisen Tornedalskommunernas förbund -yhdistyksen yhteenliittymä. Aiemmin toimikunnat työskentelivät kumpikin omalla puolellaan rajaa. Tornionlaakson kuntain toimikunta oli aloittanut toimintansa vuonna 1923 ja Tornedalskommunernas förbund vuonna 1941. Silloinen yhteistyö koski rajakauppaa, lohenkalastusta, uittoa, losseja ja siltoja.

Tornionlaakson Neuvoston alueella on erittäin pitkä historia, yhteinen elinkeinoelämä ja perinteet rajat ylittävästä yhteistyöstä. Nämä suhteet ovat luonnollisesti muodostuneet, kun ihmiset rajajoen molemmin puolin ovat puhuneet samaa kieltä "meänkieltä". Perhesiteet ovat edelleenkin erittäin vahvat, johtuen siitä, että Tornionlaaksossa on täysin tavallista löytää puoliso toiselta puolelta valtakunnan rajaa sekä perustaa koti ja perhe jompaankumpaan maahan. Perinteisesti toisen maan palvelut, olivat ne sitten harrastustoimintaan, elinkeinoelämään tai koulutukseen liittyviä, ovat aina olleet saatavilla.

Tornionlaakson Neuvoston visiona on olla Euroopan integroitunein rajavyöhyke, tavoitteena on kaikkien Tornionlaaksossa asuvien ja vaikuttavien välisen yhteistyön, vuorovaikutuksen edistäminen ja koko Tornionlaakson elinvoiman lisääminen. Tähän kuuluu työllisyyden joustava liikkuminen, elinkeinoelämän turvaaminen, lasten ja nuorten koulutus sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen. Tornionlaakson Neuvosto kuuluu Pohjoismaisen ministerineuvoston alaisiin rajakomiteoihin.

Alue

Tornionlaakson Neuvoston kuuluu 13 jäsenkuntaa, joista 12 kuntaa kokonaisuudessaan. Poikkeuksena on Kiirunan kunta, jonka osalta väestöpohjainen jäsenmaksu muodostuu ainoastaan Vittangin ja Karesuandon väkiluvun mukaan. Tämän rajauksen taustana on Suomen rajan läheisyys sekä perinteisesti tehty tiivis yhteistyö Suomen kanssa.

Tornionlaakson Neuvoston jäsenkunnat ovat:

Suomesta; Tornio, Ylitornio, Pello, Kolari, Muonio, Enontekiö

Ruotsista; Haaparanta, Övertorneå, Pajala, Kiirunan kunnasta Vittangin ja Karesuandon alueet

Norjasta; Storfjord eli Omasvuono, Kåfjord eli Kaivuono, Nordreisa eli Raisi.

Harrastustoiminta

Pyydämme myös huomiomaan, että Tornionlaaksossa liikunta- ja kulttuuriharrastuksiin on perinteisesti osallistuttu sen perusteella, missä on lähin ikäryhmää vastaava joukkue tai missä kulttuuritapahtumia on järjestetty. Esimerkiksi jääkiekossa on Suomen Pellosta jo yli 10 vuoden ajan tehty yhteistyötä Ruotsin Pajalassa olevan jääkiekkoseuran kanssa. Tälläkin hetkellä pellolaiset lapset kuuluvat Pajalan joukkueeseen. Samalla tavoin Suomen Ylitorniolla asuvien lasten kotiseurana on ollut Haaparannalla sijaitseva TornioHaaparanta Ungdosm hockey Club. Ja

vastaavasti koko Haaparannan kunnan alueella asuvat lapset ovat voineet pitää Torniossa sijaitsevaa jääkiekkoseura TIHC:tä kotijoukkueenaan.

Myös muu harrastustoiminta on harvaan asutuilla alueilla usein keskittynyt toiselle puolen rajaa, ja asiakkaat tulevat koko rajakuntien alueelta. Nykyisen Valtioneuvoston linjauksen mukaiset, kuntien sisällä menevät rajayhteisömääritelmät ovat erittäin vaikeita käytännössä ja voivat asettaa kaikki kuntalaiset, mutta erityisesti lapset ja nuoret eriarvoiseen asemaan.

Palvelut ja elinkeinoelämä

Harrastustoiminnan lisäksi nykyiset rajayhteisömääritelmät asettavat kuntien sisällä olevat asukkaat eriarvoiseen asemaan myös palveluiden saatavuuden näkökannalta. Meillä on jo käytännön esimerkkejä esim. Haaparannalta, jossa kolme Haaparannan taajaman ulkopuolelle jäänyttä kylää eivät nykyisen tulkinnan mukaan kuulu Haaparanta-Tornion rajayhteisöön. Mutta heidän normaaliin arkeensa on kuulunut asioiden hoitaminen ja harrastustoiminnan harjoittaminen Torniossa.

Norjan kuntien osalta raja- ja rajanylityspaikkoihin on vaikea, koska Skibotn on pieni kylä osana Storfjordin eli Omasvuonon kuntaa. Skibotnista käännytään joko Storfjordiin tai Kåfjordiin ja Nordreisaan. Skibotn ei ole keskus, vaan keskuksena ovat Storfjord, Kåfjord ja Nordreisa. Nämä kolme kuntaa yhdistää Suomen puolelle kveenikulttuuri, tästä syystä kunnilla on myös kveeninkielinen nimi ja näistä kulttuuriin ja perinteisiin liittyvistä syistä, kuuluvat kyseiset kunnat Tornionlaakson Neuvoston alueeseen.

Terveysturvallisuuden huomioiminen

Tornion ja Haaparannan väliselle rajanylityspaikalle perustetaan koronaneuvonta- ja testauspiste. Neuvontaa ja testausta tarjoavan koronapisteen perustaminen viikkaalle rajanylityspaikalle Tornioon on osa sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaa valtakunnallista terveysturvallisuuden edistämisen suunnitelmaa. Toiminnan tavoitteena on minimoida ulkomailta Suomeen tulevien koronavirustartuntojen määrä ja estää viruksen leviäminen väestössä. Lisäksi koronapiste tukee ja neuvoo muiden länsirajan rajanylityspaikkojen viranomaisia ja kansalaisia koronaan liittyvissä kysymyksissä niin puhelimitse kuin chatissa.

Länsirajan osalta moniammatillista asiantuntija- ja viranomaisyhteistyötä koordinoi ja johtaa Tornion kaupunki perusturvajohtaja Leena Karjalaisen johdolla. Työryhmässä ovat edustettuna Länsi-Pohjan ja Lapin sairaanhoitopiirit, Lapin aluehallintovirasto, Lapin rajavartiosto, Länsi-Suomen merivartiosto sekä Tornion tulli.

Terveydenhuollon näkökulmasta nykyinen rajayhteisön määritelmä on vaikeasti seurattavissa. Asukkaille on epäselvää ketkä kuuluvat rajayhteisön määritelmään. Rajayhteisön raja- ja rajatarkastus on epäselvää myös viranomaisille, koska nyt selkeitä rajoja ei ole. Päätös siitä, kuka kuuluu rajayhteisöön, tehdään lopullisesti vasta rajatarkastuksen yhteydessä.

Esitys rajayhteisön määritelmäksi Tornionlaakson Neuvoston alueella

Yllä aiemmin esitettyjen historiaan, kulttuuriin ja perinteisiin sekä nykytilanteen rajat ylittävän yhteisön toimintaan perustuen ja alueen palvelurakenne huomioiden, Tornionlaakson Neuvosto esittää, että jäsenkuntien alue, poissulkien Kiiruna, josta alueeseen kuuluvat Vittangi ja Karesuando, täyttävät rajayhteisöjen tunnusmerkit koko kuntien alueelta.

Tornionlaakson Neuvoston hallituksen puolesta
27.8.2020

Eero Ylitalo
hallituksen puheenjohtaja

Tuula Ajanki
toiminnanjohtaja